# BARIERELE UTILIZĂRII MEDIERII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

## BARRIERS TO THE USE OF MEDIATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

**CZU: 347.965.42:347.918(478)** **https://doi.org/10.59295/spd2024j.78**

**Felicia CHIFA,**
ORCID: 0000-0003-2672-9724
e-mail: chifa.felicia@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova
**Constantin-Adi GAVRILĂ,**
ORCID: 0000-0003-2948-7927
e-mail: cagavrila@gmail.com
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România

***Summary.*** *The implementation of mediation in the Moldova Republic faces significant barriers, both subjective and objective. Subjectively, the low level of legal awareness among citizens limits their understanding, respect and acceptance of mediation's benefits. Objectively, the lack of an enabling system, a rather incoherent and unstable legislative framework, as well as insufficient regulations for mediators hinder effective mediation. Financial barriers, such as high office costs for mediators and low income, also discourage the practice. Additionally, insufficient promotion and the absence of a unified mediator community further diminish public trust and utilization of mediation. Overcoming these challenges requires comprehensive measures, including public education, legislative reforms, and financial support for mediators, to make mediation a viable and efficient method of dispute resolution in Moldova.*

***Keywords:*** *litigation, mediation, mediator, settlement.*
***Cuvinte-cheie:*** *litigiu, mediere, mediator, soluționare.*

## INTRODUCERE

În vederea elaborării unui studiu care abordează *oportunitatea instituirii obligativității examinării unor categorii de litigii în procedura medierii până la etapa adresării în instanța de judecată* efectuat pentru Ministerul Justiției din Republica Moldova au fost cercetate, teoretic și practic barierele în implementarea medierii în Republica Moldova și s-a ajuns la concluzia că acestea sunt atât de ordin *subiectiv* și cât și de ordin *obiectiv.* Cu referire la cere de ordin subiectiv, am menționa, nivelul insuficient de cultură juridică a cetățenilor și mentalitatea adversarială. În acest sens în multe culturi juridice, inclusiv în cea a Republicii Moldova, există o preferință puternică pentru soluționarea litigiilor prin procese judiciare tradiționale, care sunt percepute ca fiind mai autoritate și mai „definitive". Această mentalitate adversarială descurajează părțile să exploreze soluții amiabile prin mediere.

## REZULTATE ȘI DISCUȚII

Totodată o pondere majoră în utilizarea insuficientă a medierii o au factorii obiectivi, cum ar fi:

- **Lipsa unui sistem suficient de stimulativ pentru utilizarea medierii.**

Cadrul legislativ este încă incoerent, instabil și lipsește armonizarea legislației procedurale din domeniile civile, penale și administrative cu cea privind medierea.

Legea cu privire la mediere 137/2015 [1] nu a încurajat suficient cetățenii și autoritățile să apeleze și să recomande la această modalitate de soluționare alternativă a disputelor. Legea nu fost fundamentată pe procese riguroase de consultare în interiorul profesiei și nici pe mecanisme de consultare cu părțile interesate (avocați, judecători, procurori, mediul de afaceri, societatea civilă, mediul academic).

Pentru ***judecători și procurori*** stimulentele („performanțele”) sunt structurate în jurul soluționării cauzelor prin ședințe tradiționale de judecată și nu includ și transmiterea cazului spre mediere.

Pentru ***mediatori*** nu exista obligația de a se înregistra activitatea, fapt ce a generat numărul mare de persoane care au fost atestate în mediere (peste 1000 de persoane), dar nu practică activitatea de mediator.

Totodată, datele statistice indică că mediatorii au venituri foarte reduse, iar statul nu a prevăzut facilități pentru mediatorii care își încep activitatea, dimpotrivă prevederile legale privind plățile pentru asigurarea socială a impus mediatorii la plăți excesive, alături de acestea fiind necesare plăți pentru asigurarea medicală, pentru întreținerea biroului și activitatea de mediere.

Pentru ***persoanele*** care recurg la mediere există stimulentele prevăzute în Cap. VI al Legii cu privire la mediere, cum ar fi faptul că:

- părțile care recurg la mediere sunt scutite de achitarea taxei de stat pentru confirmarea sau învestirea cu formulă executorie a tranzacției,
- în cazul în care, până la depunerea cererii de chemare în judecată, părțile au participat la procesul de mediere, dar procesul de mediere a încetat fără încheierea tranzacției, atunci, la depunerea cererii de chemare în judecată, taxa de stat se reduce cu 25%,
- dacă recurg la mediere după depunerea cererii de chemare în judecată beneficiază de următoarele facilități: eșalonarea achitării taxei de stat; în cazul finalizării procesului de mediere prin tranzacția asupra tuturor pretențiilor, taxa de stat se restituie în proporție de: 100% – pentru împăcarea în instanța de fond; 75% – pentru împăcarea în instanța de apel; 50% – pentru împăcarea în instanța de recurs. În cazul finalizării procesului de mediere cu împăcarea parțială a părților asupra pretențiilor patrimoniale, taxa de stat se reduce și se restituie proporțional valorii pretenției soluționate prin împăcare.
- cererea privind confirmarea tranzacției se examinează în regim de urgență, în cel mult 15 zile lucrătoare de la data depunerii acesteia.

Totuși aceste prevederi nu au motivat suficient persoanele să recurgă la mediere și nu au crescut încrederea în mediere.

**Promovarea insuficientă a activității de mediere.**

- Mai multe studii realizate în Republica Moldova indică asupra faptului că societatea nu este pe deplin informată privind esența și avantajele medierii [2, p.46]. Conștientizarea avantajelor medierii este esențială pentru alegerea acestei modalități de soluționare a litigiului apărut. Lipsa informației generează un nivel general foarte redus de cunoaștere a domeniului și de încredere în mediere la nivelul cetățenilor, al mediului de afaceri, al societății civile sau al sectorului public.

Consiliul de mediere depune un efort constant pentru a realiza activități de promovare și a de a menține pagina web, totuși nu este încă suficient. Lipsește o campanie națională de promovare, iar finanțarea pentru promovare este insuficientă. Din păcate însă resursele limitate au determinat o activitate limitată de promovare și ca și consecință o cunoaștere limitată a medierii, atât la nivelul cetățenilor, cât și al autorităților publice. Un impact negativ asupra promovării medierii o are și lipsa unei comunități a mediatorilor, deoarece nu sunt consolidate eforturile, iar fiecare mediator realizează activități de promovare a propriei activități într-un cerc limitat de persoane.

Deficiențele promovării fiind resimțite în câteva aspecte:

- *răspândirea insuficientă pe scară largă a mesajului privind esența și avantajele medierii prin intermediul posturilor de televiziune, radio, ziare, rețele de socializare, etc.*
- *răspândirea insuficientă a informației particularizată pentru profesiile juridice care au un rol deosebit în dezvoltarea medierii.*

La etapa actuală reprezentanții profesiilor juridice (judecători, avocați, procurori, ofițeri de urmărire penală, notari, executori, etc) au cunoștințe insuficiente în domeniul medierii. Faptul că judecătorii și avocații nu cunosc particularitățile medierii îi face reticenți în a propune părților această modalitate de rezolvare a litigiilor.

Necunoașterea particularităților medierii de către judecători crește indirect și numărul de tranzacții neconfirmate de către judecător, aplicând defectuos Capitolul XLV Cap Codul de procedură civilă.

- *răspândirea insuficientă a informației particularizată pentru diferite grupuri țintă care au un rol deosebit în dezvoltarea medierii.*

La etapa actuală cunoștințe insuficiente în domeniul medierii au și reprezentanții altor comunități importante pentru dezvoltarea medierii, cum ar fi: business, asistență socială, asigurări, etc.

- *lipsa unei viziuni privind dezvoltarea durabilă a medierii prin educație.*

Cel mai durabil mod de a promova medierea este prin educație. În primul rând, este important să se predea medierea copiilor prin introducerea unor programe de mediere în școală de la egal la egal. În Republica Moldova programele școlare nu conțin informații despre mediere. CEPEJ a ajuns la concluzia ca astfel de programe pot aduce avantaje importante atât pe termen scurt, cât și pe termen lung. Pe termen scurt, programele de

mediere în școli pot reduce violența în școală, iar pe termen lung, poate crea „reflexul de mediere” pentru ca fiecare viitor cetățean aflat într-o situație de neînțelegere, problemă și conflict să aleagă medierea [3].

De o importanță majoră sunt și cursurile universitare. În învățământul universitar din Republica Moldova, deși sunt unele cursuri ce vizează medierea( ex.: USM, Facultatea de Drept, cursul Soluționarea conflictelor prin mediere), acestea sunt încă insuficiente.

- **Lipsa unui sistem automatizat integrat de colectare a datelor statistice cantitative și calitative cu privire la utilizarea medierii.**

Importanța colectării datelor statistice veridice a fost remarcată atât în rapoartele CEPEJ, cât și de practica statelor care colectează datele statistice cantitativ și calitativ. (ex. Italia, Turcia) Colectarea datelor statistice și furnizarea de rapoarte în timp real sunt importante din următoarele motive:

- permite evaluarea eficacității legislației în vigoare și indică, în termeni proximi, asupra anumitor aspecte care necesită modificări.
- poate asigura o calitate înaltă a medierii, așa cum rata de succes a medierii scăzută ar putea semnala asupra problemelor de calitate. Prin urmare, problemele pot fi abordate și rezolvate într-o fază relativ timpurie.
- ajută la promovarea medierii, întrucât publicul larg se poate asigura de eficacitatea acesteia în timp real.

În Republica Moldova deși există un cadrul legal de colectare a datelor statistice. La modul practic, din numărul existent de mediatori doar ¼ (40-45 mediatori) depun rapoarte de activitate. Totodată rapoartele sunt colectate în format de hârtie conform unui model stabilit de Consiliul de mediere [4], ulterior fiind sistematizate de către Secretarul Consiliului de Mediere.

- **Obținerea facilă a calității de mediator cu efect asupra calității serviciilor de mediere.**

Este oportun de a stabili cerințe clare și standarde înalte pentru cei care doresc să acceadă în profesie. Mediatorii necalificați pot afecta reputația profesiei și pot reduce ratele de recurs la mediere. Prevederea în legislația națională că numai o persoană atestată și cu activitate înregistrată poate practica medierea, permite implementarea unor garanții adecvate, capabile să împiedice persoanele incompetente să efectueze medierea.

Calitatea profesionistului în mediere se reflectă direct asupra calității medierii și poate fi analizată ținând cont de câteva aspecte:

- *Cerințele înaintate față de persoana care dorește să acceadă în profesie*

Alături de condițiile privind reputația ireproșabilă și lipsa de antecedente, legiuitorii tind să prevadă cerință de a deține o diplomă universitară (Republica Moldova, Cipru, Lituania, Serbia, Slovenia, Spania). În unele cazuri, cerințele sunt mai mari - o persoană trebuie să dețină o diplomă de master (Republica Cehă) sau să absolve facultatea de drept (Turcia). Unele țări au prevăzut cerințe de vârstă ( Polonia: 26 de ani, Austria 28 de ani) În Azerbaidjan, Kazahstan, Albania, Federația Rusă, cerința este dublă și se bazează atât pe

gradul de studii superioare, cât și pe vârstă (cel puțin 25 de ani). În acest sens în Republica Moldova, există doar cerința de deținere a unei diplome universitare, ce poate asigura un anumit nivel de cunoștințe obținut, dar în același timp, devin mediatori persoane care au 21-22 ani, care nu au un grad suficient de maturitate socială și experiență de viață pentru a facilita un proces de mediere calitativ și pentru a insufla încredere părților.

- *Formarea profesională inițială*

Formarea inițială și continuă de înaltă calitate pentru mediatori este de o importanță crucială pentru calitatea medierii. În majoritatea țărilor europene nu este posibilă practicarea activității de mediator fără a urma cursul de formare inițială. Formarea inițială trebuie sa asigure mediatorului cunoștințe ce țin de domeniul negocierii, comunicării, tehnicilor de mediere, psihologiei, conflictologiei ș.a. Atunci când stabilesc standardele pentru instituțiile și programele de formare, legiuitorii naționali sunt încurajați să ia în considerare Curriculumul de formare de bază a mediatorilor, care se găsește în Setul de instrumente de dezvoltare a medierii CEPEJ [5], prin care a fost recomandat un număr de minim de 40 ore de formare, specializarea cursurilor, folosirea metodologii adecvate, un număr maxim de formați de 30 persoane, un raport formator-stagiari de 1 formator/10-15 stagiari maximum.

Deși în Republica Moldova sunt adoptate cerințe atât pentru acreditarea Furnizorilor de formare cât și pentru curiculele care vor fi implementate în cadrul formărilor, totuși de facto există unele aspecte care pun la îndoială calitatea formărilor: lipsa necesității de a reacredita peste o anumită perioadă de timp furnizorii, cerințe prea simple pentru calitatea formatorilor, dar și imposibilitatea verificării calității cursurilor de către Consiliul de mediere.

La fel orele predate sunt preponderent teoretic, nu există literatură educațională și materiale metodologice pentru formarea mediatorilor, care ar viza aspectul național.

- *Formarea continuă*

Chiar dacă mediatorii ar putea urma o pregătire de înaltă calitate la începutul carierei și pot promova examenul de înscriere pe listă, cunoștințele obținute sunt repede uitate. Prin urmare, pentru a se asigura că mediatorii de pe listă sunt capabili să practice și să fie la curent cu evoluțiile recente, astfel să depună dovada unui anumit număr de medieri efectuate pe perioadă de timp

Consiliul de mediere acreditează cursurile de formare continua și furnizorii de formare continua, totuși în practică furnizorii de formare nu prezintă programele tuturor cursurilor pe care le desfășoară și nici informații despre formatori ca să fie posibil de apreciat calitatea lor și respectarea condițiilor prevăzute de regulament, iar din certificatele de absolvire pe care le prezintă mediatorii se poate de verificat doar numărul de ore a cursului de formare continuă.

Totodată din lipsa de resurse și de personal Consiliul de mediere nu are posibilitatea practică de a face controale furnizorilor de formare.

O altă problemă este neprezentarea de către mediatori a dovezii parcurgerii cursurilor de formare continuă, deși legal este prevăzută posibilitate suspendării activității,

Consiliul de mediere nu a aplicat niciodată în practică această prevedere până în 2023.

- *Examenul de atestare*

Examenul obligatoriu nu numai că permite asigurarea unui nivel superior de pregătire, dar poate și împiedica înscrierea persoanelor necalificate pe listă și, ulterior, efectuarea de medieri.

În Republica Moldova, examenul de atestare se susține relativ ușor, deoarece, Regulamentul privind atestarea mediatorilor prezintă mai multe imperfecțiuni ce țin de formarea comisiei de atestare, susținerea examenului și modul de calculare a mediei candidatului.

La fel, pentru susținerea examenului nu se achită nici o taxă care să acopere cheltuielile administrative de organizare a examenului și să profesionalizeze examenul.

- **Numărul mic de medieri și experiența practică limitată a mediatorilor.**

Deși numărul medierilor în Republica Moldova este în creștere, totuși e încă un număr extrem de mic comparativ cu practica altor state, dar și în coraport cu numărul de litigii examinate în instanța de judecată. Mediatorii au o practică limitată, care nu permite acumularea experienței necesare pentru a crește calitatea medierilor.

- **Finanțarea limitată a sistemului de mediere.**

Un aspect inovator în Legea nr. 137 cu privire la mediere constă în faptul că Consiliul de mediere are statut de persoană juridică de drept public. Astfel personalitatea juridică îi permite Consiliului să încheie acte juridice, să dispună propriul buget. Totodată sursele financiare sunt parte a bugetului Ministerului Justiției, iar accesul acestor surse financiare este extrem de birocratizat și complicat, iar sumele prevăzute pentru realizarea activităților Consiliului mediere sunt extrem de mici în coraport cu necesitățile reale ale sistemului în special cu cele ce țin de promovare.

- **Cercul vicios al implementării medierii (calitate – experiență – finanțare - reglementare).**

Calitatea serviciilor de mediere este de cea mai mare importanță pentru succesul medierii. În timp ce, în teorie, piața ar trebui să fie capabilă să se autoregleze astfel încât doar persoanele calificate să ofere servicii de mediere. În practică aceasta nu funcționează în cazul țărilor fără a istorie îndelungată a serviciilor profesionale de mediere. Prin urmare, este responsabilitatea statul să introducă garanții capabile să asigure că serviciile de mediere furnizate sunt de o calitate înaltă.

În Republica Moldova încă nu sunt suficienți mediatori calificați. Profesia de mediator, în majoritatea cazurilor este desfășurată complementar cu alte profesii. Acest fenomen favorizează lipsa de experiență practică a mediatorilor și influențează calitatea medierilor.

## CONCLUZII

Legislația Republicii Moldova este favorabilă dezvoltării medierii. Părțile se pot adresa la mediere oricând atât înainte de începere a procesului cât și după. Medierea există în Republica Moldova de peste 16 ani și în toți acești ani mediatorii și Consiliul

de mediere au făcute eforturi mari pentru a crește gradul de conștientizare cu privire la mediere. Totodată nu s-a format încă o cultură a soluționării amiabile a litigiilor, cu toate acestea, există multe categorii de cauze care ar putea cu succes să fie soluționate fără intervenția instanței de judecată, însă părțile și reprezentanții acestora nu conștientizează acest fapt sau nici nu cunosc despre mediere. Astfel este necesar de recurs la introducerea unor stimulente pentru participanții la mediere și a unui anumit grad de obligativitate pentru a crește nivelul conștientizării beneficiilor medierii, în același timp crescând calitatea serviciului de mediere.

## REFERINȚE

1. *Legea cu privire la mediere*, nr. 135, din 03.07.2015, Monitorul Oficial Nr. 224-225 art.445, din 21.08.2015
2. CHIFA F., MIHAILOV-MORARU V. Medierea garantată de stat. Cercetarea empirică a situației și perspectivele pentru Republica Moldova, În: https://irp.md/library/1306-cercetarea-medierea-garantat-de-stat-analiz-empiric-a-situaiei-i-perspective-pentru-republica-moldova.html , Chisinău 2020, pag 46.
3. European Handbook for Mediation, Strasbourg, 13 and 14 June 2019, European Commission for the Efficiency of Justice.
4. În:https://mediere.gov.md/ro/documents-terms/materiale-utile
5. În:https://rm.coe.int/mediation-development-toolkit-ensuring-implementation-of-the-cepej-gui/16808c3f52